

Reproduktive relasjoner. Hvordan kjønn forstås mellom likestilling og kjønnsforskjell

Merete Lie, Malin N Ravn, Kristin H Spilker, NTNU

I prosjektet har vi undersøkt hvordan likestilling forstås i prosessene som leder fram til at en blir foreldre; det vil si i forhold til å ønske seg barn, gjennom svangerskapet og eventuelt gjennom fertilitetsbehandling. Reproduksjonen er et samfunnsområde som er i rask endring der tre forhold er viktige. For det første den sterke vektleggingen av fars rolle: «far er like viktig som mor»; for det andre stadig nye metoder innenfor reproduksjonsteknologi; og for det tredje økende aksept for barn blant sammekjønns par.

Vi har undersøkt om det er slik at reproduksjon er et felt hvor vi møter «grenser for likestilling» i den forstand at den biologiske kroppen setter grensen. På den ene siden skaper nye kulturelle og teknologiske muligheter nye typer familier; for eksempel ved at sammekjønnspar får barn sammen. På den andre siden ønsker mange sammekjønns par at deres familier skal anerkjennes som nettopp vanlige familier med to foreldre og felles genetisk-biologiske barn. Men noen ønsker også å utvide det tradisjonelle familiebegrepet og skape aksept for andre måter å leve på, for eksempel at barna skal ha to mødre og to fedre der parene lever hver for seg. Når det gjelder heterofile par, har reproduksjonsteknologien gitt mulighet for flere å skape tradisjonelle familier med mor, far, barn. Derfor kan vi si at reproduksjonsteknologien til dels endrer og til dels fastholder rollefordelingen i reproduksjonen ved at «alle» nå kan bli foreldre uansett kjønn og familieforhold. Samtidig virker den konserverende ved at flere har fått muligheten til å skape den tradisjonelle kjernefamilien.

Vår forskning viser at det har blitt et sterkere fokus på at far skal delta og inkluderes i spørsmål om fertilitet, svangerskap og eventuell fertilitetsbehandling. Men forskningen viser også at i praksis strever menn med hvordan dette skal skje; mange menn påpeker at de skal bidra like mye som mor samtidig som de skal respektere de biologiske forskjellene. Mens svangerskapet tidligere ble betraktet som en venteperiode, har denne fasen fått en sentral plass der graviditeten gjøres synlig. I tiden før barnet blir født er far «det annet kjønn» mens mor er i sentrum. Det samme gjelder under fertilitetsbehandling: paret behandles som en enhet, men samtidig er kvinnen pasienten under behandling uansett hva grunnen er til at paret ikke får barn. De behandles altså som en enhet hvor både mor og far er viktige samtidig som far i den faktiske behandlingen ikke er like viktig som mor.

De store endringene i reproduksjonsfeltet har også ført til endringer den kulturelle forståelsen av unnfangelse og svangerskap. Debatten om reproduksjonsteknologi og mer detaljert kunnskap om hvordan barn blir til har synliggjort at det ikke er en selvfølge at pardannelse skaper barn. I dag er historien om en mor og far som lager barn endret til en historie om egg- og sædceller som kan forenes innenfor eller utenfor kroppen. Dermed er både mor og far blitt mindre viktige og mindre synlige i historien om reproduksjonen, og historiene om assistert og naturlig reproduksjon nærmer seg hverandre.